

ONLINE VÁLASZTÓI ORIENTÁCIÓS SEGÍTSÉG 2014-BEN

Vokskabin¹ a szuper választási évben

Szilvia Andriasik

(egyetemi hallgató, Andrásy Egyetem)

Barlai Melani

(tudományos munkatárs, netPOL/Andrásy Egyetem)

Enikő Jancsek

(egyetemi hallgató, Andrásy Egyetem)

Összefoglaló

A tanulmány célja bemutatni azt az első tudományos online választói orientációs segítséget (VOS), a Vokskabint, amely Magyarországon a 2014-es szuper választási év alkalmából jött létre. A tanulmány a Vokskabin keletkezésének előzményeit, felépítését, célját és az applikáció magyarországi és nemzetközi felhasználtságát mutatja be a 2014-es országgyűlési, európai parlamenti és önkormányzati választások alkalmával szerkesztett kérdőívek kitöltési statisztikáit elemezve. A három kérdéssor magyarországi kitöltőinek összesített megyei szintű vizsgálatánál Vas és Pest megye, valamint Budapest mutatkozott a legaktívabbnak. Ezzel ellentétben Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből válaszolták meg legkevesebben a kérdéseket. A Magyarországon kívül eső területeken a felhasználói aktivitás Ausztriában és Németországban volt a legmagasabb. A projekt bemutatása ezen felül azt a célt szolgálja, hogy általánosságban rávilágítson a VOS és specifikusan a Vokskabin fontosságára és szerepére a 21. századi magyar társadalom politikai képzésében.

Abstract: The objective of the paper is to introduce the first Hungarian scientifically developed online voting advice application project which was established on the occasion of the Hungarian super election year 2014. At the first step the study describes the development phase of the project

Vokskabin as well his structure and purpose. Further the analyses presents the user-statistics of the questionnaires edited for the Hungarian parliamentary, the European Parliament and the municipal elections. On the basis of the user-statistics in the Hungarian counties of all the three questionnaires we found that the counties Vas, Pest and the capitol Budapest appeared to be the most active. In contrast the users in the counties Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg and Zemplén were the most passive and answered the fewest questions. The most active users outside of Hungary we experienced in Austria and Germany. In addition to the analysis of the statistics the paper aims to highlight the role of voting advice applications generally and the role of Vokskabin in particular in the political education of the 21st century Hungarian society.

Kulcsszavak: választói orientációs segítség, országgyűlési választás, európai parlamenti választások, önkormányzati választások, területi eloszlás

VÁLASZTÓI ORIENTÁCIÓS SEGÍTSÉGEK (VOS)

A modern európai politikai és társadalomfejlődés egyik legnagyobb vívmánya, hogy a közéletet érintő kérdésekben immáron nem csupán előjogokkal születettek szűk csoportja (császárok, királyok, tanácsadók, nemesek) hozhat döntést, hanem maguk az érintettek is. A John Locke és Jean-Jacques Rousseau által életre hívott elvek, mint a hatalmi ágak szétválasztása (Locke, 1689) vagy a társadalmi szerződés elmélete (Rousseau, 1762) fémjelzi e történelmi áttörést jelentő mérföldköveket. Ezen politikai filozófia talajáról kiindulva a világ számtalan pontján eszmék és mozgalmak (afroamerikai polgárjogi mozgalom, szüfrassetek) harcoltak azért, hogy az egyén megkaphassa a legnagyobb lehetőséget és egyúttal legnagyobb felelősséget élete alakításáról: a választáshoz való jogot.

Bárha még nem zárult le mindenhol a harc az általános, egyenlő, szabad és titkos választások kivívásáért, a 21. század modern tudásalapú társadalmában mégis egyre inkább nem a választáshoz való jogunk, hanem az átgondolt döntéshez való képességünk válik kérdésessé. E jog és képesség a cenzus szabályainak betartásán vagy a választási kerületek meghúzásán túlmenően a legnagyobb befolyással bírhat arra nézve, hogy mely politikai erőket, pártokat vagy érdekcsoportokat jutatjuk hatalmi (törvényalkotási) pozícióba. Ehhez elengedhetetlenül szükséges lenne, hogy választókként ismerjük a pártprogramokat illetve odafigyeljünk a

bennünket érintő társadalmi problémákra és a pártoknak e problémákra adott megoldási javaslataira.

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

Európában e gondolatmenetből nőtte ki magát az először holland, majd német és osztrák kezdeményezés, mely elektronikus úton, könnyen elérhető eszközökkel, egyszerű, mégis interaktív módon szeretné segíteni az embereket választási döntésük meghozatalában. Az első választási útmutatót Hollandiában az Instituut Publiek en Politiek állította össze 1989-ben, mely először még csak papírformában volt elérhető, majd 1998-tól már online is kitölthetővé vált. Németország 2002-ben szerezte meg a licenszet illetve használta először Wahl-O-Mat néven a német parlamenti választások (Bundestagswahl) alkalmával. Az akkor 27 közéleti kérdésből álló teszt kitöltésével megtudhatták a választók, hogy az SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands), CDU/CSU (Christlich Demokratische Union Deutschlands), a Zöldpárt (Die Grünen) vagy az FDP (Freie Demokratische Partei) gazdasági/társadalmi terveivel tudnak-e azonosulni (Bundeszentrale für Politische Bildung, 2014).

A Wahl-O-Mat azóta a Bundeszentrale für Politische Bildung (bpb) egyik legsikeresebb vívmányává nőtte ki magát. A közéleti kérdéseket a Heinrich-Heine-Universität egy független, kutatókból és fiatal egyetemistákból álló csoportja állította és állítja össze, melyeket először a pártoknak kellett megválaszolni (Heinrich Heine Universität, Philosophische Fakultät, 2014). A végső tesztet pedig azon kérdésekből válogatta össze a kutatócsoport, melyekre a megkérdezett pártok ellentétes válaszokat adtak, vagyis a társadalmi, politikai vagy gazdasági elképzeléseik közötti különbségek egyértelműen megmutatkoztak.

A 2009-es év nagy változásokat hozott a német választási iránytű történetében, hiszen innentől kezdve nem csak a már parlamentben mandátummal rendelkező pártok oszthatták meg nézeteiket a Wahl-O-Mat-on keresztül, hanem minden választások előtt bejegyzésre került párt. (Ezt az elvet a magyar Vokskabin azonnal átvette.) Emellett minden párt rövid magyarázatot vagy indoklást készíthetett a válaszaihoz, melyre a Vokskabin is szintén lehetőséget nyújt. Az idő előrehaladtával egyre több Bundeslandban elindították a tartományi választások alkalmával: Nordrhein-Westfalen (2010), Hamburg, Rheinland-Pfalz,

Baden-Württemberg, Bremen és Berlin (2011), Saarland, Schleswig-Holstein (2012) illetve Niedersachsen és Bayern (2013). 2002 óta a mostani Európai Parlamenti Választásokig a Wahl-O-Mat tesztsorát majd 43 millió ember töltötte ki Németországban a választásokat megelőzően (Bundeszentrale für Politische Bildung, 2014).

Ausztriában az Oktatási, Művészeti és Kulturális Minisztérium (Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur) illetve a Donau- Universität Krems érezte magáénak a feladatot, hogy egy mindenki számára elérhető online választási útmutató megalkotását kezdeményezze. A Politikabine nevű programon belül a Donau-Universität Politikai Kommunikációért felelős Főosztálya (Departments für Politische Kommunikation) koordinálja a kezdeményezésbe bevont újságírókat, statisztikusokat és politológusokat. Az Ausztriában zajló választások előtt az ő általuk összeállított 20-25 kérdésből álló közéleti tesztsor nyújt orientációs segítséget a választóknak (Donau Universität Krems, 2012). Akárcsak Németországban, itt is az elsődleges cél az osztrák emberek tájékoztatása és a politika tartalmi oldalának (kampány- és pártprogramok, kezdeményezések, politikai tervek) bemutatása az érdeklődők irányába. A Németországban alkalmazott módszerhez hasonlóan itt is előzetesen a pártoknak illetve jelölteknek kell a társadalompolitikai kérdéseket megválaszolniuk, majd a program az ő általuk adott válaszokat hasonlítja össze a tesztet kitöltő választók véleményével.

Az angolszász országokban is jelentek meg hasonló kezdeményezések, melyek néhány módszertani eltéréssel ugyanúgy a választók tájékoztatását célozzák meg. Taylor Peck és Nick Boutelier 2012-ben vállalkoztak a hihetetlennek tűnő feladatra, hogy az Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Ausztrália, Kanada és India gazdasági, bel- és külpolitikai eseményeit folyamatosan megfigyeljék és hasonló tesztsorok készítésével megállapítsák a kitöltők politikai hovatartozását az adott országban. Módszerük azonban alapvetően különbözik a kontinentális európai online választási segítő rendszerektől, hiszen ebben az esetben a pártok nem kapják meg tesztsorokat és a kérdésekre adott válaszokra pedig sajtókonferenciákból, pártprogramokból, interjúkból következtetnek (iSideWith, 2012).

A VOKSKABIN MEGALAKULÁSA

Hazánkban is szintén megfogalmazódott már az igény és gondolat egy választási iránymutató megalkotására, még a Vokskabin Projekt elindítása előtt. Politikai elemzések, kutatások,

statisztikák eddig is elérhetőek voltak az országban és számos elismert kutatóintézet foglalkozott a választások előzményeivel, a politikai programok ismertetésével és elemzésével. Közéjük sorolható többek között a 2001-ben alapított Political Capital Policy Research & Consulting Institute, mely elemző és tanácsadó intézetként tevékenykedik Magyarországon (Political Capital, 2001); a 2011-ben alakult Iránytű Politikai és Gazdaságkutató Intézet, mely közérthető módon szintén az ország politikai és gazdasági kultúrájának fejlesztéséhez kíván hozzájárulni (Iránytű Politikai és Gazdaságkutató Intézet, 2011) vagy a Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Intézete, mely a globális és uniós belüli gazdasági folyamatok Magyarországra való kihatásával foglalkozik. A komoly kutatói munkákra épülő elemzések ugyanakkor éppen a részletességük és elemző jellege miatt nehezen válhattak/válhatnak tájékoztató vagy iránymutató jellegűvé széles társadalmi csoportok számára.

2006-ban éppen ezért született meg az ötlet egy interaktív online választási útmutató megalkotására, mely először az úgynevezett Választási Iránytűben valósult meg a 2010-es parlamenti választások alkalmával. Az „iránytűben” feltett kérdéseket az Ipsos Közvélemény-kutató Intézet és a nemzetközi szinten működő Európai Választási Szakértők Egyesülete (Association for European Election Officials; ACEEEO) állította össze. Négy évvel ezelőtt ez alapján egy 48 kérdésből álló teszt sorozat segítette a választókat, hogy jobban megítélhessék saját politikai hovatartozásukat (Európai Választási Szakértők Egyesülete, ACEEEO, 2010).

A 2014-ben, a szuper választási év alkalmával útjára indított Vokskabin megalkotásakor a Vokskabin politológusokból, történészekből és diákokból álló csapata elsősorban szintén a német illetve osztrák példát követve hozott létre egy nemzetközi együttműködésből megvalósuló választási útmutatót, melynek egyik specifikuma, hogy német nyelven is elérhető, így kiszolgálva a német nyelvterületen élők Magyarország iránti érdeklődését is. Ellentétben az amerikai Voting Advice Application elnevezéssel, amely magában foglalja a választási tanácsadást a Vokskabin ettől az értelmezéstől elhatárolódik és magát egy tudományos, pártfüggetlen online választói orientációs segítségként (röviden VOS) definiálja, melynek legfőbb célja, hogy tájékoztatást nyújtson a legfontosabb közéleti kérdésekben, és segítsen eligazodni a megkérdezett pártok pozíciói és a felhasználók saját vélemény mentén - különösen a választási időszakban

A VOKSKABIN MÓDSZERTANA

A Vokskabin kérdőívet kitöltők megtudhatják, hogy melyik párt/pártok pozíciói állnak a legközelebb illetve legtávolabb a saját álláspontjához. A Vokskabin online felületen a látogatók időszakosan változó, a hétköznapokban is felmerülő 25-35 kérdést válaszolhatnak meg. A Vokskabin módszertana az ausztriai partnerprojekt, a POLITIKKABINE.AT módszerét követi. Az Ausztriában meghonosodott program ugyanis nem rögzít személyes adatokat, így a felhasználók anonimitása biztosított. A megadott „igen/nem vagy „nem tudom” válaszok alapján a felhasználó megtudhatja a saját és a megkérdezett pártok álláspontja közötti azonosság illetve eltérés arányát, amelyet a kérdéssor kitöltése után egy grafikonban százalékos értékben egy ranglistán összefoglalva olvashat le. Az egyezés, illetve eltérés arányát a program a következő egyenlet alapján számolja ki: $P_i(f,p) = a_{if} * a_{ip}$. Ez alapján az alábbi válaszkombinációk lehetségesek:

Táblázat 1: Egyezési pontok

Párt Felhasználó	„Igen“	„Nem“
„Igen“	1	-1
„Nem“	-1	1

Forrás: Politikabine.at 2012.

A válaszadástól függően különböző értékek keletkeznek. A pártok és a felhasználó azonos válaszadásánál az érték 1 pont, eltérőnél mínusz 1. A „nem tudom” válaszadások az egyezés, ill. eltérés értékénél nem játszanak szerepet, hiszen a pártoknak a „nem tudom” válaszadási opció nem áll rendelkezésére. A kérdések átugrásánál, tehát abban az esetben, amikor a felhasználó egy vagy akár több kérdésnél egyik válaszadási lehetőséggel sem él, a program tájékoztatja a felhasználót arról, hogy az eredménye a megválaszolt „igen vagy nem” kérdések alapján került kiszámításra.

Ahogy a Vokskabin elődjait létrehozóknak is az első és legfontosabb feladat a program alapelveink és céljaink lefektetése volt. Mind a Wahl-O-Mat mind a Politikabine vagy a Vokskabin számára elengedhetetlen a jóhiszeműség, objektivitás és a pártsemlegesség.

Ehhez hozzátartozik, hogy - a már említett német példa alapján - minden magyar párt, mely bejegyzésre került a 2014-es országgyűlési vagy európai parlamenti választások előtt, lehetőséget kapott a kérdőív kitöltésére és rövid magyarázatok csatolására. A jóhiszeműség és objektivitás főleg olyan szempontból bír jelentőséggel, hogy a pártoktól kapott válaszok illetve a tesztsorok elkészítése és elemzése két fő célt szolgál: a választók játékos tájékoztatását és politikai képzését, valamint a későbbiekben az ebből nyert adatok kutatásra való felhasználását. A Vokskabin céljai közé tartozik a magyar politikai élet átláthatóságához való hozzájárulás illetve a politikai pártok nézeteinek megismertetése a felhasználókkal. Ennek egyik legfontosabb eszköze a széleskörű együttműködésre való törekvés és éppen ezért a politikai pártok, a média, civil szervezetek, diákok bevonása nem csupán a kérdések kiértékelésébe és a kérdőívek kitöltésénél, hanem az első fázisba való bevonás, tehát a kérdőívek kidolgozásánál és szerkesztésénél is. Mindezen túl a Vokskabin talán legfontosabb rejtett célja, a fiatal és első választók nyitottá tétele a közéleti kérdések iránt és a tájékozottságon alapuló döntés meghozatala az országgyűlési, európai parlamenti és az önkormányzati választásokon.

2014-ben is sor került néhány a Vokskabinhoz hasonló kezdeményezésre. Ilyenek voltak például a Nézőpont Intézet által elindított partkereso.hu, amely az oldal objektivitásának, a felhasználói anonimitás biztosításának hiánya és a program „motorjának” helytelen programozása miatt célját veszítette. Ennek hatására a Nézőpont nem folytatta tovább a projektet és beszüntette a Pártkereső webes felületét. Ugyanakkor pozitív példaként érdemes megemlíteni a VS.hu által létrehozott pártválasztást segítő 50 kérdésből álló kérdőívet,ⁱⁱ amely szintén az országgyűlési és az Európa parlamenti választásokra készült el. A K-Monitor Közhasznú Egyesület a VS.hu-hoz hasonlóan egy a Voksmonitorraⁱⁱⁱ keresztelt 50 kérdéses kérdőívet indított útjára a parlamenti választások alkalmából. Míg egyedül a Voksmonitor indított el egy a budapesti főpolgármester-jelöltekről szóló választói segítséget, a Vokskabin volt az egyetlen választói iránytű, mely orientációs kérdőívet készített a 2014. október 12-ei önkormányzati választásokra.

VOS HATÁSVIZSGÁLATOK

A VOS bemutatása, hatásai és egyéb tudományos vonzatai magyar irodalommal még kevésbé rendelkeznek. A külföldi szakirodalom fókuszában különös tekintettel a választói orientációs

segítségek hatásmechanizmusainak vizsgálata áll, amelyek közül Stefaan Walgrave négy területet különböztet meg (Walgrave 2013): elsőként a hatást a választókra; másodikként a pártokra/jelöltekre; harmadikként a választási kampányra, valamint negyedikként a tudományra. A választókat ért hatásvizsgálatnál további három kategóriát tanulmányozhatunk. Az első kategóriában azt vizsgálhatjuk, milyen befolyása van az online VOS-eknek a felhasználók informáltságára a pártok/jelöltek programjaira és általánosságban az aktuálpolitikai közéleti kérdésekre. Továbbá mint talán az egyik legfontosabb kutatási területekként azt kutathatjuk, hogy a választói segítségek a felhasználók választói részvételre és a választói döntéshozatalra milyen hatással vannak. Ide tartoznak példaként olyan kérdések, amelyek felméri, hogy a VOS pozitív hatással van-e a választáson való részvételre vagy, hogy a VOS befolyásolja-e azt, hogy a felhasználó párt vagy/és jelölt szimpátiáját módosítja, és ha igen, milyen mértékben teszi azt. Mint ahogyan ilyen hatásmechanizmusról számos kutatás is beszámol (Gemenis et al. 2014; Alvarez et al. 2012; Wagner et al. 2012), az arra vonatkozó tanulmányok természetesen befolyásolhatják a pártok és jelöltek választási programját és a kampányt is. Ez nem ritka eset azokban az országokban, mint például Németországban, Hollandiában, Ausztriában vagy Svájcban ahol, az online választói orientációs segítségek évtizedes tradíciónak örvendnek és több tíz millió felhasználót könnyelhetnek el egy-egy választás előtt, amikor a politikai szereplők tudatosan használják a VOS-okat egyéni és pártjuk programjainak „marketingjére”.

A Vokskabinra vonatkozóan jelenleg nem áll módunkban hatásvizsgálati eredményekről beszámolni, mivel a 2014-es évben a felhasználókkal nem készítettünk a választói hatásmechanizmusokra (tudás, participáció és döntéshozatal) vonatkozó kérdőíves felmérést. A következő 2015-ös kérdőívek szerkesztésénél azonban tervezzük a közvélemény kutatási felület beépítését, amely a későbbiekben lehetővé teszi a hatásvizsgálatok elkészítését.

A VOKSKABIN FELHASZNÁLTSÁGA

A jelenlegi rendelkezésünkre álló adatok felhasználásával arról tudunk áttekintést nyújtani, hogy az országgyűlési, európai parlamenti és önkormányzati választások alkalmából útjára indított Vokskabin kérdőívet 2014. március 4. (az oldal első beélesítésének dátuma) és 2014. október 12. az önkormányzati választások lezajlása közötti időszakban mennyien töltötték ki

és hogy az egyes, tehát az országgyűlési, európai parlamenti és önkormányzati kitöltött kérdőívek mentén milyen magyarországi és nemzetközi területi (ország, régió és város szintű) jellegzetességek rajzolódnak ki. A felhasználók alatt azokat a Vokskabin honlapra látogatókat értjük, akik a kérdőívet teljesen vagy részlegesen kitöltve eljutottak az utolsó, tehát az eredmény oldalig. A honlapra látogatókat, akik nem kezdték el a kérdőív kitöltését, de esetlegesen böngésztek az oldalt, vagy megszakították válaszadásukat, nem vesszük figyelembe. Fontos megemlíteni, hogy a felhasználók 15,6 százalékát a visszatérő felhasználók alkották. Ebből a számszerűsített adatból ugyanakkor nem tudunk következtetni, hogy milyen a visszatérő felhasználók területi eloszlása. A google analytics nem nyújt arra lehetőséget, hogy az egyszeri és a visszatérő felhasználókat külön tudjuk vizsgálni. E tekintetben az eredmények területi eloszlása torzulhat. A felhasználtság földrajzi sajátosságainál a magyarországi és a kiugróbb külföldi adatokat vizsgáljuk. A kutatáshoz felhasznált adatokat a google analytics software biztosította, amely a Vokskabin március 4-ei indulása óta méri az oldal felhasználtságát és annak területi eloszlását az IP címek szerint. A Vokskabin országgyűlési választási kampány négy legfontosabb témakörében^{iv} 26 kérdésből álló kérdőívet állított össze, melyet összesen 27 757-en töltöttek ki a március 4-ei start után. Az egy nap alatti legtöbb felhasználót (több mint 9000-et) az oldal március 5-én érte el, amikor az előző napi sajtókonferenciát követően számos online cikk számolt be az oldal indulásáról. A Vokskabinról írt többek közt az origo.hu, az index.hu, a 444.hu továbbá megannyi magyar és külföldi oldal és blog, valamint a budapesti Civil Rádió egy interjú keretében bemutatta a projektet (Civil Rádió, 2014). A kezdeti magas látogatottság és felhasználtság után a választás napjáig, tehát április 6-ig, naponta átlagosan közel ezren töltöttek ki a kérdéssort ezzel felülmúlva a projekt kezdeményezőinek elvárásait. A felhasználók 14,2 százaléka többszörösen is ellátogatott az oldalra és használta az applikációt, ami arra enged következtetni, hogy a program játékosága sokak figyelmét felkeltette és motivált az „öntesztelgetésre”.

A VOKSKABIN FELHASZNÁLTSÁGÁNAK KÜLFÖLDI MUTATÓI

Az applikáció felhasználtsági mutatóit vizsgálva kitűnik, hogy az alkalmazást az országgyűlési választás alkalmával a külföldi IP címekről is nagy számban töltöttek ki. A vizsgálatokor a 2014.március 4. és 2014. április 12. közötti időintervallumban a google analytics által összegyűjtött adatokat vesszük alapul. A jelentős mértékű külföldi felhasználtság egyik oka,

hogy az oldal kétnyelvű illetve a kérdőívek, segédanyagok és a háttér-információk nem csak magyarul, hanem német nyelven is elérhetőek. Az oldal kétnyelvűsége tehát vonzotta azokat a német anyanyelvű felhasználókat is, akik érdeklődést mutatnak a magyar politika iránt. A nagyarányú külföldi részvétel további magyarázatoként szolgál, hogy az utóbbi években a kedvezőtlen gazdasági helyzetből adódóan sokan költöztek külföldre. A három legnépszerűbb célország a magyar elvándorlók számára: az Egyesült Királyság, Németország és Ausztria (KFT Kreátor). Egy KSH gyorsbecslés szerint ez a szám 335 ezerre tehető, amely szám viszont csak azokat a magyar állampolgárokat foglalja magába, akik rendelkeznek magyarországi lakcímmel, avagy támogatnak egy-egy hazai háztartást. Azonban igen nagy arányt tesznek ki azok a kivándorlók, akik az előbb említett csoportokba nem tartoznak bele. Ez azt eredményezi, hogy ők kimaradnak a felmérésekből (HVG, 2013). A külföldön tartózkodó állampolgárok által leadott szavazatok száma pontosan meghatározott érték, így a tanulmányban ezekkel a számokkal dolgozunk viszonyítási adatként. A nagykövetségeken összesen 28 161 magyar állampolgár regisztrálta magát, amelyből 85 százalék (24 119) ment el a voksát leadni. A legtöbben Londonban szavaztak az országgyűlési választások alkalmával (Nemzeti Választási Hivatal, 2014), ahol 5371-en jelentkeztek be külképviseleti szavazásra, amelyből 4435-en szavaztak ténylegesen április 6-án. A második helyen München áll 2580 külképviseleti szavazóval. Brüsszelben tovább csökkent a szám, hiszen ott 1675-en adták le voksukat. Az 1000 fő külképviseleti részvételt Bern, Berlin és Bécs érte el (Nemzeti Választási Hivatal, 2014).

A külföldi szavazói magatartás alapján érdemes továbbá megvizsgálni, hogy milyen kép rajzolódik ki a Vokskabin országgyűlési kérdőívének külföldi felhasználói körében. A Magyarországon kívül eső területeken a felhasználói aktivitás Ausztriában volt a legmagasabb, ahol az összes felhasználó 4,64 százaléka tehát 1287-en használták az applikációt. A második helyen pedig Németország áll 929 kitöltővel, ami 3,35 százalékát teszi ki az összefelhasználóknak. A harmadik helyen az Egyesült Királyság áll mindössze 371 kitöltött kérdőívvel. Figyelembe véve Ausztria (8,4 millió), Németország (80,6 millió) és az Egyesült Királyság (64,1 millió) népességének számadatait az ausztriai aktivitás még szembetűnőbb. Érdekes továbbá megfigyelni, hogy míg London messze a legforgalmasabb külképviseleti szavazási helyként avanszált az országgyűlési választások alkalmával, addig a Vokskabint kitöltők száma ott rendkívül alacsony volt, alig 1,34 százaléka az összes

felhasználónak. Ez arra enged következtetni, hogy míg az oldal a német nyelvű verziójával Ausztriában és Németországban a nem magyarul tudó érdeklődőt is el tudta érni, ez az angol nyelvterületen az angol verzió hiányában nem volt lehetséges. Tehát feltételezhetjük, hogy az Angliából „érkező” kitöltések a magyarul, esetlegesen a németül tudó felhasználóktól származnak. A németországi felhasználók földrajzi eloszlásánál érdemes megemlíteni, hogy a közel 1000 kitöltő csupán 6 százaléka a volt keletnémet tartományok lakosa illetve olyan felhasználó, aki a kitöltés időpontjában ezen tartományok egyikében tartózkodott. A keleti régiók felhasználói számához továbbá hozzáadódik a berlini kitöltők egy része, amely a németországi felhasználók 10 százalékát tette ki. A legtöbben a bajor, baden-württembergi és az észak-rajna-vesztfáliei tartományokból használták az applikációt. Ausztriában 1287-en válaszolták meg a kérdéseket, így a szomszédos ország a második helyre került Magyarország után a Vokskabin kitöltő országok listáján. Ami érdekesség, hogy Bécsben mindössze 1031-en vettek részt külképviseleti szavazáson. Ezzel szemben a szomszédos fővárosban 953-an töltötték ki a Vokskabin országgyűlési választási kérdőívét, amely az Ausztriából érkező összes kiöltések 74 százalékát teszi ki.

A májusi európai parlamenti és az októberi önkormányzati választásoknál a Vokskabin külföldi mutatói jelentős eltérést mutatnak az országgyűlési kérdőív statisztikai adataival szemben. A 2014. május 12. és május 25. közötti időszakban összesen 825-en töltötték ki a szintén 26 kérdésből álló kérdőívet, ebből 550-en Magyarországon. Az abszolút számok tükrében a Németországból érkező kitöltések (73) kerültek az első helyre, ezt követte Spanyolország 45, Ausztria 34 és Görögország 16 felhasználóval. A népességi mutatókat tekintve azonban ez a rangsor megváltozik: Ausztria kerül az első, Görögország a második és Spanyolország a harmadik helyre. Az alacsony felhasználói adatot tükrözi az európai parlamenti választások iránti érdeklődés ugyancsak alacsony szintje. Magyarországon az EP választás részvételi aránya a 29 százalékot sem érte el, ami jelentősen az uniós átlag maradt, ami 2014-ben 42,6 százalékos részvételi arányt mutatott (Európai Parlament, 2014: 40). A Vokskabin EP választási kérdőív alacsony felhasználtságot további két aspektus is befolyásolta: az egyik, hogy az áprilisi választásokkal ellentétben a Vokskabin EP kérdőívének nem volt sajtó visszhangja, csupán a Vokskabin facebook^v oldala tudott néhány érdeklődőt megszólítani. A másik befolyásoló tényező az, hogy az európai parlamenti választás alkalmából számos más hasonló európai szintű választói útmutató is útjára indult, amelyek

számottevő konkurenciát jelentettek a Vokskabin számára. Említésre méltó projektek példaként az EUvox 2014^{vi}, amely keretében a magyar pártprofilok összeállításánál a Vokskabin szerkesztősége és az Andrassy Egyetem diákjai is részt vettek, valamint a szintén nemzetközi együttműködéssel létrejött Euprofiler^{vii}.

A 2014-es év harmadik és egyben utolsó választására október 12-én került sor, amelyre a Vokskabin szerkesztősége egy 39 kérdésből álló kérdőívet készített és indított el az október 1-én az Andrassy Egyetemen megtartott sajtókonferencián. A tanulmány ezért a 2014.október 1. és október 12.-ei időszak között összegyűjtött adatokra hivatkozik. A helyhatósági képviselők és polgármesterek választásán a voksolásra jogosultak részvételi aránya 44,29 százalék volt. Az alacsony érdeklődés megmutatkozott a Vokskabin önkormányzati kérdőívének kitöltőinél is. A vizsgált periódusban az önkormányzati kérdőívet Magyarországon mindössze 473 fő töltötte ki, amely azonban az addigiaktól eltérően az összes kitöltések 61 százalékát tesz ki. A második, a külföldi mutatók tekintetében pedig az első helyen, németországi adatokat találunk, amelyek 185 felhasználóról (23,9%) tájékoztatnak. Ausztria 45 kitöltővel a második, Svájc 14 felhasználóval a harmadik helyen szerepel. Ausztria és Németország népességi mutatóit figyelembe véve az első két hely ismételten felcserélődik. A német régiók tekintetében az önkormányzati kérdőívénél ismételten kirajzolódik egy „nyugatnémet” dominancia: A legtöbben Észak-Rajna-Vesztfália és Bajorország területéről használták az applikációt. Az új tartományokból összesen 9,5 százalék volt a felhasználók aránya, amelyhez ismételten hozzá kell számolni a berlini kitöltők (12%) egy részét. Ausztriában a legtöbben Bécsben és Grazban voltak kíváncsiak az a Vokskabin októberi kérdőívére.

Az önkormányzati kérdőív iránti alacsony érdeklődést az európai parlamenti választáshoz hasonlóan ismételten az is befolyásolta, hogy ez alkalommal sem sikerült a média figyelmét felkelteni. Az alacsony választási részvétel szintén arról tanúskodik, hogy a választók érdeklődése a helyhatósági választások iránt októberre jelentős mértékben lecsökkent, ami betudható egy a szuper választási év okozta választói „fáradtságnak” is.

A VOKSKABIN FELHASZNÁLTSÁGÁNAK MAGYAR MUTATÓI A VÁROSOKBAN

Érdekes minta rajzolódott ki a Vokskabin kérdéssorainál, mégpedig Szentendre lakosságának részvétele tekintetében. Az országgyűlési választásokra készült kérdéssor majdnem öthetes

leforgása alatt a városok szempontjából Szentendre tartozott a legaktívabbak közé. Az abszolút számok tekintetében Budapest könyvelheti el 13.300 kitöltéssel a legtöbb felhasználót. A felhasználók számát tekintve, a lakosság nagyságához viszonyítva azonban más képet kapunk: a fővárosi lakosság 0,76 százaléka töltötte ki a Vokskabin kérdőívet. Pest megyében, ahova Szentendre is tartozik, összesen 2.247-en válaszoltak a Vokskabin országgyűlési választásokra készített kérdéseire. Ezek közül, ha sorrendbe állítjuk a legaktívabb városokat a lakosság számának arányát tekintve harmadik helyen Vác áll. Vácon 234 felhasználót számolhattunk, amely a váci népességhez viszonyítva 0,70 százalékos részvételtől tanúskodik és minimálisan marad el Budapesttől. A második legaktívabb város Budaörs, ahol a google analytics 237 felhasználót regisztrált, amely egy 0,85 százalékos részvételi mutatót jelent, megelőzve Vácot és Budapestet. A Vokskabin mobilizálási „versenyében” Szentendre került a ranglétra első helyére: A 242 felhasználó a szentendrei lakossághoz viszonyítva 0,95 százalékos részvételt jelentett az országgyűlési választásra készült kérdőív tekintetében. A szentendrei lakosság nem csak a Vokskabin iránt mutatott az átlagnál nagyobb érdeklődést, hanem a parlamenti választás iránt is: Szentendrén április 6-án a részvételi arány 69,26 százalék volt (Szentendrei Médiaközpont Média és Kommunikációs Kft., 2014), amely több mint nyolc százalékponttal haladta meg az országos átlagot (61,73%) (Nemzeti Választási Hivatal, 2014). A Vokskabin európai parlamenti kérdőívénél ugyan mindössze 11 kitöltéssel, de szintén Szentendre mutatkozott a legaktívabbnak a magyar városok közül. Az önkormányzati választásoknál a 473 felhasználó közül 276-an budapesti IP címről töltötték ki a kérdőívet, az ezen felüli látogatók magatartásának szignifikáns földrajzi jellegzetességei nem meghatározhatók abból adódóan, hogy a Budapesten kívüli 197 kitöltés 60 további városra oszlik el.

Az átlagosnál magasabb részvétel háttérében Szentendre, mint dinamikusan fejlődő kistérség, megkülönböztető jegyei állhatnak. Ezekhez tartozik például a jól szervezett civil társadalom, a magas iskolázottsági mutatók, továbbá a tudásorientált, különböző vezető és értelmiségi beosztásúak magas száma a lakosságon belül (Forray, 2008). Magas továbbá Budapesten és környékén, így főképpen Szentendrén és Pilisvörösváron a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma (Forray, 2009). Továbbá Szentendre kitűnő példája egy olyan kisvárosnak, amely vidéki település, de lakossága a városban foglalkoztatott, magasan képzett társadalmi csoportok tagjai (Becsei, 2006). Természetesen ennek a trendnek kedvez

Budapest közelsége is. Egy másik fontos szentendrei sajátosság a szerb nemzetiség jelenléte a „félszigeten”, ahol a korabeli szerb kulturális, politikai és vallási élet tudott kibontakozni. A választói magatartás tekintetében azért is érdekes a szerb nemzetiség, mivel rájuk rendkívül magas iskolázottság jellemző (Szerb Országos Önkormányzat). A szerb nemzetiség mellett letelepedett a horvát, lengyel, görög, roma, román és szlovák kisebbség is, amelyek mindegyike 2014 októberétől külön települési önkormányzattal rendelkezik (Nemzeti Választási Hivatal, 2014). Ugyan a nemzetiségek sokszínűsége történelmileg nem kifejezetten bizonyíték a magas választási részvételre (Egry, 2006), Szentendre fejlett politikai kultúrája ösztönző erővel hat az ott élőkre, amiben VOS-eknek és a Vokskabinnak is szerepe lehet.

A VOKSKABIN FELHASZNÁLTSÁGÁNAK MAGYAR MUTATÓI A MEGYÉKBEN ÉS BUDAPESTEN

A Vokskabin három kérdőívének magyar felhasználóit összesítve megyei szinten a megyék népesség eloszlását figyelembe véve a következő képet kapjuk: A legaktívabb megyék között a ranglista legelején 617 kitöltéssel Vas megyét, a második helyen 2370 felhasználóval Pest megyét a harmadik helyen 832 látogatóval Fejér megyét találjuk. Ha a budapesti adatokat is a megyei szinthez soroljuk, ez a kép megváltozik és 14.475 felhasználóval Budapest kerül az első helyre. A Vokskabin kitöltések tekintetében a legpasszívabb régiókként az észak-magyarországi Nógrád megye 70, az észak-alföldi Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 295 és a szintén észak-magyarországi Borsod-Abaúj-Zemplén megye 486 felhasználóval mutatkoztak. Az összesített felhasználói adatok tekintetében Magyarországon egy kelet-nyugati illetve egy észak-közép-nyugati tagoltság alakult ki, amely visszatükrözi az ország gazdasági fejlettségének térképét is. Megállapítható tehát, hogy Magyarországon a Vokskabin felhasználtsága a gazdaságilag fejlettebb megyékben, Budapestet is beleszámolva, magasabb, míg az országos viszonylatban hátramaradottabb régiókban a kitöltések aránya alacsonyabb.

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KITEKINTÉS

A Vokskabin felhasználtságának vizsgált eredményei alapján szignifikáns képet kaptunk mind a külföldi mind a magyar mutatók tekintetében, különösen az országgyűlési kérdéssornál, mivel azt közel 28 ezren töltötték ki. Az első kérdéssornál a Magyarországon kívül eső területeken a felhasználói aktivitás Ausztriában és Németországban volt a legmagasabb: Ausztriában az összes felhasználó 4,64; Németországban annak 3,35 százaléka használta a

programot. Magyarországon a városi rangsorban Szentendre mutatkozott a legaktívabbnak az „áprilisi” kérdőívénél. Az európai parlamenti kérdéssort külföldön az adott népesség számának tükrében Ausztriában, Görögországban és Spanyolországban töltötték ki a legtöbben. Az önkormányzati kérdőív a májusi, európai parlamentihez hasonlóan nem érte el a várt hatást. Magyarországon mindössze 473-an válaszolták meg a kérdéseket. Ehhez képest a külföldi felhasználók aránya az előző kettő kérdéssorhoz képest 39 százalékkal jelentősen megnőtt: A külföldi mutatók tekintetében az első helyeken 185 kitöltéssel németországi és 45 felhasználóval ausztriai adatokat találtunk. A német régiók tekintetében az európai parlamenti és az önkormányzati választási kérdőívénél a felhasználók tekintetében egy „nyugatnémet” dominancia rajzolódott ki. Az új tartományokból a kitöltők aránya, ha a berlini felhasználók egy részét is hozzászámítjuk egy-két százalékkal lépte túl a 10 százalékot.

A három kérdéssor magyarországi kitöltőinek összesített megyei szintű vizsgálatánál Vas és Pest megye, valamint Budapest mutatkozott a legaktívabbnak és Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megye a legpasszívabbnak, ami a Vokskabin felhasználók tekintetében egy kelet-nyugati illetve egy észak-közép-nyugati tagoltságra utal.

A Vokskabin hullámzó felhasználtsága a VOS újszerűségéből adódó társadalmi érdeklődés hiányából adódik. Ahhoz hogy a Vokskabin és általánosságban a választó orientációs segítségek a nyugati mintát követve a választók és az országban élők 10, 15 vagy akár 20 százalékát megszólítani tudják, a médiának és a politikai szereplőknek pedagógusok, tanárok, művészek, közéleti személyek stb. mellett) jelentős szerepe van. Ennek a folyamatnak a kiindulópontja, hogy akarjuk a magyar társadalom - akár intézményesített - politikai képzését, amely a „civic education” szellemében magában foglalja a politikai, közéleti és társadalomismereti képzést és érzékenyítést a társadalmi szerepvállalásra.

JEGYZETEK

ⁱ <http://www.vokskabin.hu>

ⁱⁱ Az oldal nem elérhető.

ⁱⁱⁱ Elérhető: <http://voksmonitor.hu/2014-es-orzaggyulesi-valasztas/#p2>

^{iv} Gazdaság, demokrácia, politikai kultúra, bel- és külpolitika.

^v <https://www.facebook.com/vokskabin.hu>

^{vi} <http://www.euvox2014.eu/>

IRODALOM

Alvarez, R. M., Levin, I., Trechsel, A. H., & Vassil, K. (2012). Voting Advice Applications: How useful and for whom? *Journal of Information Technology and Politics*, 11(1): 82–101.

Becsei József (2006): *A magyarországi népesség iskolázottságának területi viszonyai*. In: Kiss A Mezősi G-Sümegehy Z. (szerk.): *Táj, környezet és társadalom. Ünnepi tanulmányok Keveiné Bárány Ilona professzor asszony tiszteletére*. Szeged, 99-107.

Bundeszentrale für Politische Bildung (2014.01.17.): Die Geschichte des Wahl-O-Mat; <http://www.bpb.de/politik/wahlen/wahl-o-mat/176527/die-geschichte-des-wahl-o-mat>

Bundeszentrale für Politische Bildung (2014.01.22.): Die Nutzer des Wahl-O-Mat; <http://www.bpb.de/politik/wahlen/wahl-o-mat/177430/die-nutzer-des-wahl-o-mat>

Civil Rádió (2014): 117 perc, Interjú Barlai Melanival a Vokskabin indulása alkalmából, március 6-án; <http://www.andrassyuni.eu/upload/File/Audio/2014/CivilRadioVokskabinInterview2014.03.mp3>

Donau Universität Krems (2012): Politikkabine.at; <http://www.donau-uni.ac.at/de/universitaet/netpol/projekte/id/10318/index.php>

Egry Gábor (2006): *A nemzeti és etnikai kötődés szerepe a választói magatartás alakulásában Magyarországon a 20. Században*. Budapest.

Európai Parlament (2014): EUROPEAN AND NATIONAL ELECTIONS FIGURED OUT, Special edition – 2014 European elections; http://www.europarl.europa.eu/pdf/elections_results/review.pdf

Európai Választási Szakértők Egyesülete, ACEEEO (2010): Választási Iránytű – Magyar Parlamenti Választások 2010; <http://www.magyarorszagvalaszt.hu/>

Forray Katalin (2008): *A foglalkoztatottság és a munkanélküliség szerkezetét befolyásoló társadalmi-területi tényezők, Az OFA/6341/26 sz. kutatás zárótanulmánya*. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet. Budapest, http://www.forraykatalin.hu/doski/OFA_tarsadalmi-teruleti.pdf

Forray Katalin és Híves Tamás (2009): Az iskolázottság, a foglalkoztatottság és az ingázás területi összefüggései. *Szociológiai Szemle*, 19(2): 42-59, http://www.szociologia.hu/dynamic/SzocSzemle_2009_2_42_59_ForrayK_Hives.pdf

Gemenis, K., Rosema, M., (2014): Voting Advice Applications and electoral turnout. *Electoral Studies*, 36: 281-289, <http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2014.06.010>

Heinrich Heine Universität, Philosophische Fakultät (2014): Wissenschaftliche Forschung zum Wahl-O-Mat, <http://www.wahl-o-mat.uni-duesseldorf.de/>

HVG (nincs szerző) (2013): KSH: 335 ezer magyar lakcímű felnőtt él külföldön, 2013.07.11, http://hvg.hu/gazdasag/20130711_KSH_335_ezer_magyar_lakcim_u_felnott_el_ku/

iSideWith (2012): About us, <http://www.isidewith.com/about/>

iSideWith (2012): Frequently Asked Questions, <http://www.isidewith.com/faqs/>

Iránytű Politikai és Gazdaságkutató Intézet (2011): <http://iranytuintezet.hu/r%C3%B3lunk>

KFTKreátor: Akár hatszázezer magyar is dolgozhat külföldön? <http://kftkreator.hu/cikk.html>

Locke, John (1689): *Two Treatises of Government*. London.

Nemzeti Választási Hivatal (2014): Külképviseleti szavazás 2014, http://www.valasztas.hu/hu/ogvy2014/859/859_0.html

Nemzeti Választási Hivatal (2014): Országgyűlési Képviselők választása. A választáson megjelentek száma és aránya, http://valasztas.hu/hu/ogvy2014/858/858_0_index.html

Nemzeti Választási Hivatal (2014): Tájékoztató adatok Szentendre települési nemzetiségi választás eredményeiről, <http://www.valasztas.hu/dyn/onk14/szavossz/hu/M14/T126/tjknemz.html>

Political Capital (2001): <http://www.politicalcapital.hu/magunkrol/mi-a-political-capital/>

Rousseau, Jean-Jacques (1762): *Du contrat social ou Principes du droit politique*. Amsterdam.

Szentendrei Médiaközpont Média és Kommunikációs Kft (2014): Már érkeznek az első adatok a térségből, http://tvszentendre.hu/hir/mar_erkeznek_az_elso_adatok_a_tersegbol

Szerb Országos Önkormányzat: <http://www.szerb.hu/hu/>

Wagner, M., Ruusuvirta, O., (2012): Matching voters to parties. Voting advice applications and models of party choice. *Acta Politica*, 47: 400–422.